

Podolszky Zsolt

A HÍRLAPÍRÓ ÉS A HALÁL

- háromnegyedes dolgozat -

Széplaki, a nagy túlélő, már csak régiségboltokba járt. Illetve, ez így nem teljesen pontos. Ugyanis Széplaki, a nagy túlélő, egyetlenegy régiségboltba járt.

Ez volt a világ legkisebb régiségboltja, már amennyiben a világ azonos volt mindazzal, amennyit Széplaki ismert belőle, de talán igen. Meg aztán, Széplaki szerette azt gondolni, hogy valami, amihez köze van, ami érzelmileg érinti, egyedülálló a világon. Ezért gondolt így elsősorban önmagára, és ezért lett hírlapíró, még hozzá olyan régimódi, bármit is jelentsen ez. Széplaki többször elhatározta, hogy éppen ezt fogja egyszer megírni. Ezt a „bármit”, amit a régimódi hírlapíróság jelent, és ha majd megírja, remekmű születik, megkérdőjelezhetetlen egyedülállóság, és a Széplaki név végre felkerül a megfelelő posztamentsre, a megfelelő magasságba, a halhatatlanok körébe, bár a halhatatlanság nem igazán érintette meg Széplaki szívét, ugyanis ő nagy túlélő volt. Ezért halogatta a nagy mű megírását is, mert meg volt róla győződve, hogy az ő ideje nem jár le sohasem.

Az egyetlen régiségbolt, ahová Széplaki járt, Budapesten volt. Ez a tény pedig önmagában fokozta különlegességét. Ugyanis Széplaki, a nagy túlélő, addig-addig élt, éldegélt túl mindent, ameddig egy olyan világban találta magát, ahol Európa össze- és visszahúzódott. Széplaki egykori barátja és mestere, akit szintúgy túlélte, még marslakóknak írt útikalauzt Budapestről. De a világ a sok túléldegélés alatt eljutott odáig, hogy ha most egy marslakónak azt kellene elmagyarázni valahogyan, mi is az az Európa, akkor azt a derék marslakót már csak Prágába, Krakkóba, Vilniusba meg Dubrovnikba lehetne elvinni. És Dubrovnikban külön el kellene neki magyarázni, hogy ez Raguza volt egykoron, és azt is, hogy miért. És még el lehetne vinni a mi marslakónkat persze Neszebárba, Pozsonyba, Mostarba, Csíkkarcfalvára és feltétlenül fel, Kommandóra. No és persze Budapestre. Európa ide húzódott vissza, így aztán ez a budapesti régiségbolt már csak ezért is különleges volt.

Az pedig még csak hagyján, hogy Budapesten volt Széplaki kedves régiségboltja, de ezen belül sem volt ám akárhol!

Régi helyen volt, a régi Budapest szíve közepében, és az ilyesmi jót tesz a régiségboltoknak. Széplaki direkté megfigyelte, hogy a város új s még annál is újabb vidékein, sokemeletes álombakók pusztaságain alig-alig van régiségbolt, s ha van, az is minek? Olyan arrafelé a régiségbolt, mintha muranói fúvott üvegből való, rokokó csillár világitana az uránbánya tárnáiban. Szép, szép, de nem olyan nagyon. Mert a szépségnek is kell a hely, a környezet, vagy valami ilyesmi, máskülönben feleslegesség lesz belőle, meg ostobaság.

Széplaki régiségboltja a Várban volt. A Vár aljában, a pesti oldal felől, a Hunyadi úton, a Víziváros tetején, a Halászbástya alatt, jó helyen, régi helyen, öreg helyen, múltakkal rakott, szentséges helyen.

Kicsike volt a régiségbolt, ami szintűgy jót tesz a régiségboltoknak. Ha kicsikék. Mert vannak nagyok is, csillogók is, főleg odalent Lipóciában, de azok nem boltok már, hanem üzletek, így aztán sokkal több bennük az érték, és éppen annyival kevesebb a lélek. A Széplaki régiségboltja kicsike volt, alig öt felnőtt lépés hosszában és három keresztben. Alig fért el ott a régiségboltoson kívül még valaki, vagyis hát Széplaki, mert többnyire ő volt a plusz egy fő.

Széplaki, a nagy túlélő törzsvendégnek volt mondható a vóraljai kicsike régiségboltban, de a régiségboltossal még nem beszélgetett sohasem.

Egy ifjú hölgy volt a régiségboltos, vagy legalábbis ő volt a boltban mindig, de mert nem nagyon beszélgettek, nem derült ki sohasem, hogy az ifjú hölgy a tulajdonos, vagy csak alkalmazott-e. De ők nem nagyon beszélgettek, mert e viszonylag nagyinak mondható együtt töltött idő után sem tudták eldönteni, hogy komolyan vehetik-e a másikat, holott miképpen régiségboltot is csak komolyan lehet gondolni, akképpen a régiségboltost és a régiségbolt látogatóját is muszáj komolyan gondolni, máskülönben idézőjelbe kerül az egész, és akkor már meg is érkeztünk a cinizmus nagy, szürke várkastélyához, miközben a régiségbolt-járók éppen e várkastély és lakói elől menekülnek egész életükben.

Udvariasak voltak egymással, Széplaki és a régiségboltos kisasszony, voltak rövid párbeszédek, időről, teákról, s kávékról, egy-egy szép

darabról, egészségről, de még nem merték soha megkérdezni a másikat, hogy komolyan gondolja-e.

Féltek ettől a kérdéstől.

Feltehetőleg tehát szerették egymást.

Ebbe a régiségboltba járt Széplaki, a nagy túlélő, ebbe, ahol alig fértek el ketten, de elfért viszont az egész világ. Ugyanis a világ mégis csak a régiségekből épül fel és áll össze, minden, ami új és hirtelen, az nem egyéb, mint hisztéria és félreértés és komolykodás, idő kell, hogy bármiről kiderüljön, megéli-e a régiséggé válást, vagyis túléli-e a jelenidejűséget, és a világ részévé lesz.

Ami új és jelen idejű, az hiénaröhögés; ami régi és elmúlt, az komolyság és mosoly.

Komolysággal és mosollyal zsúfolt régiségbolt volt az a régiségbolt, a budai vár tövében, a pesti oldal felől, a Víziváros tetején, ahová Széplaki, a nagy túlélő járt, érett óporokat és elfakult ódonságokat színi magába, ugyanis ezek tartották életben, és nem csak őt, hanem a világot is. És nagy szerencse, hogy a világ mit sem tud erről, nagy szerencse, hogy a világ soha nem tudja, mi is tartja életben éppen akkor, aktuálisan. Ha tudná a világ, mi tartja életben, azonnal elpusztítaná. Hiénaröhögéssel. Úgy.

Külön szerencsés ötlet volt, hogy teákat és kávékat is lehetett kapni a régiségboltban, olykor süteményt is, házit, vagy legalább olyasféléket. Széplaki szeretett teázni, miközben magába szívta az óporokat, lassan teázni, ráérősen, mint akinek már annyira mindegy minden, hogy megadja a módját. És aki olyan nagy túlélő, mint Széplaki, az már megadja a módját.

Széplaki túlélte már évszázadot, párbajokat. Láttá felépülni ezt a várost, és ismert régi szavakat. Tudta, mi az a kucséber s a kasszírno, tudta, kicsodák és mit csinálnak a miskájerek. Széplaki még járt konflissal, csókolta is asszonyt konflison, hajnali órán, Óbudáról jövet, a hónapos szobára, ahol olykor hosszú órákat feküdt némán, a takaró alá bújva, míg odakint a hitelezők verték az ajtót.

Ennyire régi ember volt Széplaki. Sőt, még ennél is régebbi.

Csak a szíve rendetlenkedett, megszorította olykor a túléldegélés, a sok hiénaröhögés, meg a napi negyven cigaretta, mit oly sokáig szítt. Úgyhogy most már nem szíttá, és kávékat se ivott, ellenben nem volt hajlandó lemondani arról az élvezetről, hogy a „szítt” formát használja

a „szívott” helyett. Voltak ilyes apró örömei, csacskaságok, régiségboltba való.

- A szokásos teát?
- Köszönöm.
- Jázmin?
- Jázmin.
- Mézzel?
- Mézzel.

Ezt így mindig megbeszélték. És Széplaki szerette, hogy mindig, s mindig így.

- Van-e valami sütemény, kisasszony?
- Friss, vajás croissant...
- Remek!

Széplaki nem szerette a vajás croissant, mert nem volt hozzá köthető gyerekkori emléke. Széplaki a sóskiflit szerette, amit a jó kakaspörkölt mellé szokott harapni annak idején, a Kersántz kocsmájában, ahová rajta kívül leginkább a betűszedők jártak, és a Marich-asztalnál beszéltek meg a világ, de főleg Budapest ügyes-bajos dolgait.

De most croissant volt, a sóskifliknek leáldozott. Nemkülönben a jó kakaspörkölteknak, valamint rántottáknak, sonkacsontoknak, ecetes és olajos párizsiaknak, szardíniáknak, tormás virsliknek, szalámi-gerezdeknek, vajás kenyereknek, hagymás heringeknek, császárhúsoknak és füstölt kolbászoknak, no meg persze a császárszakállas főpincéreknek. De kimentek a divatból a marhaperkelt maradékok is, és a Vajda János verseskötetéből kitépott lapokból csavart staniclikbe sem tesznek már friss tepertőt, leginkább azért, mert végképp eltűntek a Vajda János verseskötetek. Mert Széplaki volt a legutolsó, aki még el tudta mondani fejből, hogy

„Mint a Montblanc csúcsán a jég,
Minek nem árt se nap, se szél,
Csöndes szívem többé nem ég;
Nem bántja újabb szenvedély.

Körültem csillagmiriád
Versenyt kacérkodik, ragyog,
Fejemre szórja sugarát;
Azért még föl nem olvadok.

De néha csöndes éjszakán
Elálmodozva, egyedül
Múlt ifjúság tündér taván
Hattyúi képed fölmerül.

És ekkor még szívem kigyúl,
Mint hosszú téli éjjelen
Montblanc örök hava, ha túl
A fölkelő nap megjelen...”

...de olyan végtelenül magányos lett ettől a tudástól Széplaki, hogy akárhányszor készült elmondani a verset a régiségbolt kisasszonyának, mindig meggondolta magát a legutolsó pillanatban, mert attól félt, hogy a régiségbolt kisasszonya ezt sem gondolja majd komolyan.

És hogy mi minden ment még ki a divatból?

Hát egyebek mellett az abgesnitesz meg a harsogó retek, a szalámi-csutak, a liptói túró sóskiflire halmozva, meg a jó egyiptomi és virzsíniai, no és a jó modor.

És Széplaki volt a legutolsó magyar e földön, aki elolvasta a *Budafelhévíz topográfiaja* című hiánypótló művet, ugyanis egy Párdányi nevű csodálatos tanár megkövetelte ezt, bizonyos vizsgák abszolvációjához. Ebből pedig az következett, hogy Széplaki tudta, hogy „a mai Császárfürdőtől délre egészen a Bem József utcáig elterülő vidék a középkorban Felhévíz vagy Budafelhévíz néven földesúri hatalom alatt álló önálló település volt, amely a XV. század végétől mezővárosi kiváltságokkal is rendelkezett. Ugyanakkor azonban – már a XIII. századtól – Buda külvárosának is nevezik.”

Ebben a mai világban ilyesféle tudásokkal csak megbolondulni lehet. És Széplaki ráadásul még azt is tudta, hogy „a mai Budapest területén már ősidőktől fogva három helyen lehetett átkelni a Dunán: északon, a mai Óbudánál alakult ki az óbudai-, délen kb. az Erzsébet-híd helyén a pesti-, és a kettő között, a Margit-szigeti déli végén a jenői rév, ahogyan ezeket a réveket a középkorban nevezték. Az úthálózat ezekhez a révekhez igazodott, és mellettük alakultak ki az első települések.

A római korban is, de a magyar honfoglalást követő időszakban is Óbuda volt a legjelentősebb. Azonban már ekkor sem volt ismeretlen a másik két rév sem. A jenői rév, a Duna jobb parti kikötője arra a

területre esett, ahol a József-hegy lába szinte közvetlenül a Dunáig ért, és ahol a földből melegvíz-források törtek elő.

Nem sokkal délre ettől kiszélesedik a Duna völgye, de itt ér le a Dunához az a völgy is, amely a budai Várhegyet elválasztja a Rózsadombtól és vidékétől. A környező dombok és keletről a Duna által védett területen alakult ki a középkori Felhévíz, ott, ahol egyébként a kelet-nyugati és észak-déli irányú útvonalak természetes metszópontját is találjuk.”

Na most képzeljük el, hogy Széplaki, akinek feje ilyesféle dolgokkal, továbbá régi-régi slágerek szövegeivel volt telve, nekifogott volna udvarolni valakinek, mondjuk a régiségboltos kisasszonynak, hogy telebeszélje annak fejét is ennyiféle felesleges dologgal.

- Istenem... látom a szemén, hogy mindent tud a régi dolgokról, ismeri az öreg házak, a girbegurba utcák meséit, nevükön szólítja a köveket és az aprócska, elköltözött énekesmadarakat, de egyetlen szót sem szól hozzám soha...

Ezt gondolta magában a régiségboltos kisasszony, és ettől olyan sírhatnékja támadt, hogy mosolyogva fordult Széplakihoz:

- Nem kóstolja meg a hecsedlilekváromat? Magam készítettem, még az édesanyám receptje szerint, ő viszont a dédnagyanyjától örökölte. És máig sem tudtuk eldönteni, hogy is mondják helyesen, szóval, hogy hecsedli vagy hecserli, mert így is, úgy is mondták mifelénk egykoron...

Széplaki szívből gyűlölte a hecsedlilekvárt, talán jobban, mint bármi mást.

- Köszönöm, kérek, nagyon szeretem a jó házi hecsedlit, amit a nagyanyám még hecserlinek mondott, úgyhogy nem tudok segíteni ebben... de az bizonyos, hogy a hecsedli vagy hecserli valahogy a gyerekkoromra emlékeztet, és arra, hogy nekem is volt dédnagyanyám, még ha nem is ismerhettem szegényt...

Aztán hecsedlit tett croissantjának egyik felére Széplaki, a másikkra meg hecserlit, és ette, mintha az élete múltott volna ezen az évésen, és nagyokat csettintett, cuppantott hozzá, jelezve a kéjt, mit a hecsedli okozott neki, de azért az izlésesség és a jó modor határain belül maradván. És kicsit meg is ijedt, hogy ennyire nehéz szeretni.

Széplaki megette a hecsedli-hecserlis croissant, megitta a teáját, és megpróbált írni.

Szép, vastag papírú, keményfedelű füzete volt Széplakinak, a nagy túlélőnek, mert ő ilyenbe szeretett írni, írogatni. Novella- és regénykezdemények sorjázta a füzetében, amelyek soha nem készültek el, nem álltak össze valamivé, mert – mondtuk már – Széplaki azt gondolta, az ő ideje nem jár le sohasem.

Széplaki kinyitotta a füzetet, és elolvasta a legutóbbi bejegyzést. Ezt olvasta: „Nyakon kellene fogni az utolsó negyven esztendőt, mint valami patkányt, és elpusztítani. De hogyan fogja nyakon és pusztítsa el az ember a saját múltját? És azonos-e az ember a saját múltjával? Vagy vannak külön kis múltak, amelyek egyenként és büntelenül állnak össze mindig valami borzalommá? És ha igen, akkor merre van a menekülés? Visszafelé, a múltba, ott kell keresgélni az eredendő bűnt, ami természetesen soha sem lehet a saját bűnünk... Vagy előrefelé van menekülés, a nem is létező, soha nem is létezett jövőbe, azon az áron, hogy végképp elfelejtjük a múltat, amelytől irtózunk, amelyért rajongunk, s amelyről legalább azt tudjuk bizonyosan, hogy volt. Létezhet-e még az a »Találkozás egy fiatalemberrel«, vagy már csak öngazolások vannak, és a sok-sok öngazolás tűnik büntelenségnek? Mindenki megtalálja saját öngazolását és büntelenségét – ez a jövő elpusztítása, ez a legnagyobb bűn, ez olyan, mint a gyerekgyilkosság...

S vajon ilyen »gyerekgyilkosok« voltak-e a szüleink, a szüleink szülei, miközben persze becsülettel tették a dolgukat, vagyis megkeresték saját öngazolásukat és saját büntelenségüket, és így a mi nyakunkba varrták az egészszet... Ahogy mi is éppen most varrjuk gyerekeink nyakába az egészszet? És mi ez az »egész«? (Kosztolányi, Kosztolányi, Kosztolányi!)”

Eddig olvasta Széplaki a legutóbbi bejegyzését. Itt felpillantott, mert elfelejtette, miért írta oda a végére háromszor is Kosztolányi nevét. Eltöprengett rajta. Pedig valamiért odaírtam, az egészen bizonyos, valamit akartam Kosztolányival, de vajon mit? Istenem, hányszor megfogadtam már, hogy mindig, minden egyes alkalommal pontosan odaírom a jegyzetbe, hogy mire gondolok, és akkor nem járok így többé, hogy elfelejtem. Mert mindig elfelejtem. Álmomban is, mikor a legkövetkező, legcsodálatosabb történet bontakozik ki elnyugodott elmémbe, és akkor, ott, álmomban mindig figyelmeztetem is magam, hogy tessék felkelni és lejegyzetelni a történetet, mert ez Nobel-díjas történet, és reggelre el fogod felejteni, és soha nem kelek fel és mindig elfelejtem...

Mi lehet abban a füzetben, édes Istenkém, bármit odaadnék, ha megnézhetném, elolvashatnám, és a bárminél is többet adnék érte, ha ő ajánlaná fel, hogy olvassam el. Itt nézem, naponta, hogy miképpen készül egy talán Nobel-díjas regény, nézem, hogyan írja ez a drága ember, és nem tudom megszólítani. Belehalok én ebbe, biztosan belehalok... A régiségboltos kisasszony hosszan rajta felejtette szemét Széplakin, aki tűnődött és töprengett.

Mire gondolhattam? A *Pacsirtára*? Igen, talán a *Pacsirtára*. Sárszegre, s rájuk, kiknek lelke befelé kunkorodik... micsoda hihetetlenül és hátborzongatóan plasztikus kép ez, ez a „befelé kunkorodó lélek”, ez látszik, egy ilyen köré tényleg már „csak” oda kell írni a többi dolgot, a történetet, de egy ilyen képtől megelevenedik minden...

Úgy érzem magam itt, eltemetve ebben a boltban, mint Pacsirta... Komolyan mondom, ha ez így megy még egy darabig, az én lelkem is befelé fog kunkorodni... Sárszeg, Sárszeg, Sárszeg... és itt van az én Ijas Miklósom, és egyszer majd nem jön többé, soha többé...

És ha nem is a *Pacsirtára* gondoltam? Gyerekkor, múlt, bűn... talán ez járt a fejemben, igen, ez lehetett...

És Széplaki hangtalanul szavalni kezdett, de olyan átéléssel, hogy ajkai mozogtak, és a régiségboltos kisasszony könnye kicsordult, ahogy nézte. Széplaki pedig mondta, mondta magának Kosztolányit:

A rút varangyot véresen megöltük.

Ó iszonyú volt.

Vad háború volt.

A délután pokoli-sárga.

Nyakig a vérbe és a sárba

dolgoztunk, mint a hentesek,

s a kövér béka elesett.

Egész smaragd volt. Rubin a szeme,
gyémántot izzadt, mérgekkel tele.

A lába türkisz, a hasa zafir,

a bőre selymek fonadéka,

s regés kincsével elterült

a gazdag, undok anya-béka.

Botokkal nyomtuk le a földre,

az egyik vágta, másik ölte,
kivontuk a temető-partra,
ezer porontya megsiratta,
s az alkonyon, a pállott alkonyon
véres szemével visszanézett.
Kegyetlenül, meredten álltunk,
akár a győztes hadvezérek.

Most itt vagyunk. A tiszta kisszobában.
Szép harc után. A szájunk mosolyog.
Maró fogunk az undort elharapja,
s göggel emeljük a fejünk magasra,
mi hóhérok, mi törpe gyilkosok.

Széplaki abban maradt magával, hogy biztosan erre gondolt, és tovább olvasta legutóbbi bejegyzését.

„S persze miféle gyávaság Kosztolányihoz menekülni? Tisztességes gyávaság. De van-e olyan?

Minden gyávaság tisztességtelen? Vagy a gyávaság a túlélés záloga, akkor pedig egyszersmind a nem létező és soha nem is létezett jövő ígérete...Vagyis a múlt csupa jövő. A múlt az egyetlen bizonyosság, a múlt a sosem létezett jövő. Ez pedig lehetetlenség, s e lehetetlenség iszonytató szakadéka felett egyensúlyoz semmi kis életünk vékonyka kötelén a jelen. A jelen az ember letragikusabb, legszánalmasabb tévedése. S ott egyensúlyozunk a szakadék felett, és várjuk, rettegve várjuk, hogy melyik part fog hamarabb leomlani: a múltunk-e, vagy a jövőnk? Ami persze egy és ugyanaz. S bármelyik part is szakad le előbb, mi mindenképpen lezuhanunk, csak még nem tudjuk, hová, hogy mibe. A feledés homályába, vagy a tisztítótűz rettenetes, vakító fényességébe? Ennyi csak a jövő titka. A feledés homálya, vagy a tisztítótűz kínja. De ha eljönne a pillanat, vajon melyiket választanánk, már ha felkínálná nekünk valaki egyáltalán a választás kegyelmét. Melyiket választanánk, csupa büntelen múltú öngazoló? Nincs válszunk, annyira elgyávultunk. S ha Kundera is megcsal bennünket, akkor nem marad legenda. Akkor nincsen a létnek elviselhetetlen könnyüisége. Akkor múltunk büntelensége és minden öngazolás a mélybe zuhan. Akkor a feledés homálya marad. És meg is érdemeljük.”

Széplaki itt becsukta a szép, vastag papírú, keményfedelű füzetet, méghozzá két okból. Az egyik ok az volt, hogy elfogyott az olvasnivaló a füzetben, mivel Széplaki éppen ennyi bejegyzést tett legutóbb. Tulajdonképpen Széplaki, a nagy túlélő, egész életét, s benne minden túléldegélését erre az egyetlenegy bejegyzésre alapozta. Továbbá versekre, amelyeket régen megírtak valakik, zsenik és kevésbé azok, és Széplaki el tudta mondani azokat a verseket fejből, ami azért volt különösen fontos, mert azok a versek nem érdekelték már az égvilágon senkit sem. Mindezekeken felül Széplaki még ennél feleslegesebb dolgot is tudott. Egy nagy csomó régi sláger meg operett szövegét. Tudta Széplaki azt például, hogy:

„Jó pár éve Pesten lakom
ültem buszon (ültem buszon) villamoson
mind a kettőn egyszerre még soha

ma már ez is beteljesült
villamos és busz egyesült
létrejött egy suhanó halk csoda

trolitrolibuszra vártam én
jött is halkan könnyedén
pont előttem fékezett
közben én meg folyton téged néztelek

nem úgy szálltunk mint a hatosra
egymást törve-taposva
kézzel-lábbal-könyökkel
hanem szépen türelmesen ahogy kell

száguldott a busz akár a gyorsvonat
és két kék szemedben
láttam én a sorsomat
trolitrolibuszról leszálltunk
némán csendben megálltunk
néztünk egymás szemébe
s indultunk a boldogságunk elébe”

De őszintén meg kell azt is mondani, hogy Széplaki, a hírlapíró és nagy túlélő ezt nem nagyon merete még elmondani senkinek, pláne elénekelni.

És azt is tudta, hogy:

„Ki a primadonna, dini-dani-donna?
Ugye-ugye, csak-csak én?
Ki a-ki a legszebb? Ki, akiért reszket
valamennyi férfi, csak-csak én.

De kecses a lábam, a derekam álom,
csecsebecse orrocskám.
Spittigue a kecske, kicsit öregecske,
örökösen fut hozzám.

Körülüli sok lány faramuci szoknyám,
Idea csak tőlem kell.
Spittigue a doktor, egy bizonyos okból,
játszadózni óhajt szívemmel.

Csá-csá-csá-csá-Charley né-né-né-né-nénje,
Egyenesen észvesztő!
Csuda a ruhája, csalogat a bája,
olyan mint egy táncosnő!

Látszatra nem vagyok festmény szép,
mégis férfiszemmel eszménykép.
És, hogyha nézi az erszényét,
szerelmes lesz ma még.”

Hazudnánk, ha azt állítanánk, hogy Széplaki akár egyszer, egyetlenegyszer is el merete volna ezt mondani bárhol is, és bárkinek is, pláne elénekelni...

És mindezek tetejébe még azt is tudta, hogy: „Az ember nemcsak egyéni életét éli mint elkülönülő személy, hanem tudatosan vagy öntudatlanul kora és kortársai életét is; s ha olyan természetes, feltétlen adottságnak tekinti is egzisztenciája általános és személytelen alapjait, mint Hans Castorp, s ha olyan távol áll is tőle a kritikának még a gondolata is, mint ahogyan a derék Hans Castorptól állt, még

akkor is könnyen meglehet, hogy erkölcsi közérzetét valamiképp módosítják ez alapok fogyatékoságai. (...) Az általánosan kötelező mértéket meghaladó, rendkívüli teljesítményre hajlandónak lenni egy olyan korban, mely a »minek« kérdésre nem tud kielégítő választ adni: ehhez vagy olyan fokú erkölcsi önállóság és közvetlenség kell, amely ritkán fordul elő, és már hősiesnek mondható – vagy pedig robosztus életerő. Hans Castorpban nem volt meg sem az egyik, sem a másik, így hát végső soron mégiscsak középszerűnek mondhatjuk őt, noha igen tiszteletreméltó értelemben.”

Igen, ezt is tudta Széplaki, a nagy túlélő, de inkább meghalt volna, ami, mint tudjuk, az ő esetében teljes lehetetlenség, mégis inkább meghalt volna, mintsem ezt valaha is megossa bárkivel, annyira nem értett egyet a szerzővel Hans Castorp illetén jellemzését illetően.

A másik ok, amiért Széplaki becsukta a szép, vastag papírú, keményfedelű füzetet, hogy nagyjából ennyi ideig tudott odafigyelni valamire, ennyi ideig tudott koncentrálni, illetve ennyi ideig se, de ennyi ideig el tudta hitetni mind önmagával, mind pedig a környezetével, hogy figyel valamire.

És most lejárt az idő, és következett a nézelődés, a céltalan bambulás órája. És Széplaki voltaképpen ezért járt a régiségboltba.

– Hozhatom a második teát? – kérdezte a régiségbolt kisasszonya, aki nem tudta egészen pontosan, hogy mi történik, csak azt tudta, hogy valami történik, és ilyenkor Széplaki megiszik még egy teát.

- Igen, köszönöm.
- Feketét?
- Feketét.
- Tejjel?
- Tejjel.

Széplaki utálta a teát tejjel, de a legelső alkalommal valamiért így kérte, és azóta nem mert változtatni a dolgon, mert Széplaki valójában a teljesen felesleges szokások rabja volt. Úgyhogy kavargatta fekete teáját, az abba teljesen nem illő, utálatos tejjel, és nekifogott a bambulásnak.

Nagy hiba lenne azt feltételeznünk, hogy ez valami passzív, majd-hogynem öntudatlan tevékenység volt Széplaki részéről. Korántsem. Széplaki lehető legaktívabb, legtudatosabb, legszenvedélyesebb időtöl-

tése volt a bambulás. Talán ezt csinálta egyedül igazi meggyőződéssel, hittel és akarattal.

Bambulás közben újra és újra körülnézett, mintegy leltározott a régiségboltban, és újfent óporokat szívott magába.

Legjobban a régi képeslapokat szerette nézegetni.

A régi Budapestet, ami már csak az övé volt.

A Bristol és a Hungária kávéházak képeit, a régi Andrassy utat, a Japán kávéházat, meg azt, ahová Ady is járt, de már elfelejtette a nevét.

És volt egy megsárgult, igazán öreg fénykép Mágnás Elzáról is, amitől mindig elérezkenyült.

Emlékezett a jegyzőkönyvre, csak arra nem, hol is olvashatta először. Ez állt benne:

„Körülbelül 30 éves, keresztény típusú, közepes nagyságú, mérsékeltén táplált, gondosan ápolt testű. Szeme szürke, szempillái hosszúak, szőkék, szemöldöke szőke, ívelt, szája közepes nagyságú, ajka duzzadt, orra közepes, széles egyenes orr, füle a fejétől kissé elálló. Kezén, lábán a körme gondosan ápolt. A holttesten fehér, silány minőségű batiszt ing, közönséges gépcsipke-díszsel.”

Ennyit tartottak fontosnak feljegyezni Mágnás Elzáról, a régi Budapest leghíresebb kokottjáról, Schmidt Miksa osztrák bútorgyáros szeretőjéről és kitarottjáról, aki Turcsányi Emíliának született, de már a babakocsiban is parvenünek találta ezt a nevet, és alig várta, hogy az Olimpia Mulató, majd a Casino de Paris, végül az Orfeum ünnepelt rossz nője legyen, és hófehérben járhasson, Párizsból hozatott ékszerekkel feldíszítve, Széplaki atyai barátja, Krúdy Gyula bácsi még azt is feljegyezte Elzáról, hogy Schmidt kívánságának megfelelően fehér menyasszonyi ruhában, mirtuszkoszorúval érckoporsóba feküdt, és a beteg osztrák úgy imádta éjszakánként, és mindezt azért, hogy 1914. január 12-én az esti órákban, két részeg kocsis megtalálja összefagyott holttestét egy kosárban, a budai alsó rakparton, és annyi maradjon fenn róla, hogy körmei a lábán is és a kezén is ápoltak voltak.

Hm... különös, különös... gondolta Széplaki, emlékei között sétálgatva, vajon miért ölte meg a szobalány meg az a péksegéd Elzát? Talán a pénzéért... – Elnézést kisasszony – fordult teljesen váratlanul a régiségboltos hölgyhöz, aki összerendezte a nem várt megszólítástól. – Kisasszony, hallott ön Mágnás Elzáról?

A kisasszony soha nem hallott Mánás Elzáról, de ezt annyira szégyellte, és olyan boldog volt a megszólítástól, hogy hazardírozni kezdett:

- Igen, hallottam már róla - felelte kissé bizonytalanul.

- Tehát soha nem hallott róla, viszont szégyelli - gondolta magában Széplaki, a nagy túlélők kikezdhethetlen emberismeretével. - Nos, akkor bizonytal olvasta Kosztolányi beszámolóját is a temetéséről. *A Hét* hozta, *A tót maitresse* címmel, csak azért mondom, mert nézem itt a képét, ugye...

Aztán elhallgatott Széplaki, és nem igazán tudta, miért kellett mindezt elmondania a régiségbolt kisasszonyának, haragudott is magára, úgy érezte, feleslegesen szöszátyárkodott, feleslegesen hozta kellemetlen helyzetbe a kisasszonyt.

Nem is tudom, hány éve várom, hogy megszólítson végre, és amikor megszólít, mindjárt blamálok magam... nyilván rájött, hogy semmit sem tudok erről az egésztől. Buta vagyok én őhozzá, édes Istenem, buta...

Széplaki úgy állt bosszút magán, hogy beletemetkezett önmagába, és tovább szemlélte kedvenc tárgyait.

Egyik nagy kedvence egy régi, molyette kalap volt.

Egy zöld vadászkalap, amelyet kecskeköröm és zerge toll díszített. Azok a bizonyos miskájerek hordtak ilyen kalapot, és a kalap Széplakit egy Olga nevű nőre emlékeztette mindig, bár fogalma sem volt már, hogy miért.

Másik kedvence pedig egy boternyő volt, amelyet legalább száz éve nem hordott senki sem, utoljára talán bizonyos pesti ceitungsreiberek járbáltak ilyen holmival, ami egyszerre volt sétatálca és esernyő.

- Mondja kisasszony - szólalt meg újfent Széplaki, maga sem tudta, miért. - Szokott gondolkodni azon, hogy az idő múlik, és majd meg kell halni?

- Azt hiszem, semmi másan nem szoktam gondolkodni - válaszolta a régiségbolt kisasszonya, és azért válaszolta ezt ennyire határozottan, mert kizárólag azon szokott gondolkodni, hogy az idő múlik, és majd meg kell halni.

- Az jó... de mi az idő? - folytatta Széplaki, a nagy túlélő. Folytatta, fejből, hiba nélkül. -,Tehát mi az idő? - Hans Castorp ennél a kérdésnél olyan erősen görbítette oldalt az orra hegyét, hogy kifehéredett, elvértelenedett. - Meg tudnád ezt nekem mondani? A teret, ugyebár, érzékszerveinkkel vesszük tudomásul, látásunkkal, tapintá-

sunkkal. Rendben van. De melyik szervünk érzékeli az időt? Lennél szíves ezt velem közölni? No látod, most megfogtalak. De hát hogyan mérjük valamit, amiről valójában az égvilágon semmit sem tudunk, aminek egyetlen tulajdonságát sem ismerjük? Azt mondjuk: telik az idő. Rendben van, teljék. De ahhoz, hogy megmérhessük... megállj csak! Ahhoz, hogy megmérhető legyen, ahhoz egyenletesen kellene telnie, de hol van az megírva, hogy csakugyan egyenletesen telik? A tudatunk számára nem telik egyenletesen, csak a rend kedvéért feltételezzük, hogy mégiscsak egyenletesen telik, márpedig a mi mértékegységeink is csak egyezményesek, már engedd meg.”

- Megengedem... önnek meg...

- Jaj, kisasszony, remélem nem feltételezte, hogy bizalmasodni akartam és letegeztem önt, nyilván rájött, hogy csak Hans Castorp és Joachim párbeszédét idéztem a *Varázshegy*ből.

- Persze, rájöttem azonnal – vágta rá a kisasszony, mert nem jött rá.

- Akkor jó. De ha megengedi, annyit hadd tegyek hozzá, hogy mi van akkor, ha Isten az idő? Vagy fordítva: ha nincsen idő, akkor Isten sincsen?

Ezután akkora csend lett a régiségboltban, hogy a molyette vadászkalap zergetolla is belepirult.

És akkor Széplaki olyat tett, amit még soha.

- Kisasszony, énekelhetek valamit? Csak úgy, magamnak, egy régi slágert, szabad?

- Mi sem természetesebb... – rebegte a régiségbolt kisasszonya, és soha nem tapasztalt reménység gyúlt ki a szívében.

Széplaki pedig kezébe vette a molyrágta, zöld vadászkalapot, amit talán miskájerek viseltek valamikor, és ami valamiért mindig egy Olga nevű nőre emlékeztette, és a semmibe nézve tényleg dúdolni kezdett. Ezt dúdolta, halkán, nagyon halkán, tényleg csak magának...

„Az ember egy léha, egy könnyelmű senki,
és mégis mily nagy dolog embernek lenni.
Az ember egy porszem, nem látja meg senki,
és mégis a porszem tud csak ember lenni.

Ha vérzik a szíved, s a fájdalom nagy,
csak ember légy mindig és ember maradj!

Az ember egy léha, egy könnyelmű senki,
és mégis ma mily nehéz embernek lenni.

Az ember egy léha, egy könnyelmű senki,
és mégis ma mily nehéz embernek lenni.”

Széplaki dúdolt, a régiségbolt kisasszonya pedig megbabonázva hallgatta őt. Amikor pedig vége lett a dalocskának, és rendes körülmények között a csóknak kellett volna következnie, Széplaki meglátott egy öreg szekrény legfelső polcán egy furcsa, hosszú ládát. Furcsállta, hogy ennyi idő alatt még egyszer sem tűnt fel neki, mert elég feltűnő láda volt, mi tagadás.

A régiségbolt kisasszonya már félig lehunyta pilláit, és úgy nyújtotta előre nyakát, ahogyan azt csak a nők tudják, ha megsejtik csalhatatlan ösztönükkel, hogy a csók fog következni, ám Széplaki eléggé oda nem illően azt kérdezte:

- Kisasszony, elnézését kérem, de mi van abban a ládában?

A régiségbolt kisasszonya rendkívüli módon sajnálta a talán örökre tovatűnő pillanatot, amellyel nem sok minden, csak élete minden reménye suhant tova, így aztán kissé nyersen válaszolta:

- Fogalmam sincs.

- Megtenné, hogy leveszi nekem? Természetesen segítek...

- Hogyne, kérem...

És akkor nekifogtak, Széplaki érthetetlen szenvedéllyel és kíváncsisággal, a kisasszony érthető flegmával, és lepakoltak egy nagy csomó holmit, amitől nem lehetett a ládához férni, azután végre hozzáfértek, de a láda túl nagynak és túl nehéznek bizonyult, a hely pedig rendkívül szűknek, úgyhogy forgatták így s úgy, és rángatták, és túl sok óport nyeltek, és megizzadtak, de a láda végül lekerült a magas polcra, és odakerült a régiségbolt padlatára, és a kisasszony csalódott volt és dühös, Széplaki pedig megdöbben.

A láda egy koporsó volt.

Egyszerű, majdnem durva deszkákból rótták össze, de a teteje üvegből készült, és azon át bele lehetett bámulni a koporsó belsejébe.

Egy múmia feküdt a koporsóban.

A régiségbolt kisasszonya szinte felsikoltott, inkább csak megszokásból, s leginkább azért, hogy valamivel leplezze dühét. Széplaki ellenben megbabonázva bámult a koporsó belsejébe.

- Kisasszony, én ezt a koporsót azonnal megveszem...
- Rendben, uram. Bár fogalmam sincs, mennyit kérhetek el ezért...
- Amennyit akar. Tőlem annyit, amennyit akar...

És akkor a kisasszony némi töprengés után mondott egy összeget, Széplaki gépiesen kifizette, és mindvégig a koporsó belsejébe bámult.

Muszáj volt oda bámulnia, mert lassan vált bizonyossággá minden.

Először a ruha volt ismerős. Majd a múmia meglepő épségben megmaradt vonásai. S legvégül észrevett a múmia csuklóján egy ékszert. Egy karperecet. Azt a karperecet. Még egy indiántól vásárolta, és nem vette le attól fogva sohasem. Mágikus erőt tulajdonított annak a karperecnek, sokszor meg is mosolyogta magát emiatt, mégis az volt a meggyőződése, hogy ameddig azt a karperecet viseli, nem fog meghalni.

Igen, az a karperec volt a múmia csuklóján.

Nem volt semmi kétség: *Ő* feküdt a koporsóban.

Széplaki a koporsóval együtt elhagyta a régiségboltot. Vonszolta maga után a koporsót, nehezen és furcsán, akik látták, össze is rezzentek, meg is rettentek, volt, aki a rendőrséget is értesítette, valaki meg a sajtót. Ám amire kiértek, Széplaki örökre eltűnt valahol a Halászbástya alatt. S mindvégig azon gondolkozott eltűnése alatt, hogy nem a halál a legszörnyűbb.

Hanem, ha esetleg kiderül, hogy nem is élt sohasem.

Démon